

Rola wizytatorów KIDL w zapewnieniu prawidłowego wykonywania czynności diagnostyki laboratoryjnej

Monika Pintal-Ślimak, Prezes Krajowej Rady Diagnostów Laboratoryjnych

Wizytatorzy (Zespół Wizytatorów) - wybrani i upoważnieni do nadzoru nad wykonywaniem czynności laboratoryjnych przez Krajową Radę Diagnostów Laboratoryjnych – realizują zadania dotyczące kontroli i oceny wykonywania czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego działając w imieniu Krajowej Rady Diagnostów Laboratoryjnych

Art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹ upoważniając samorządy zawodów zaufania publicznego do sprawowania „pieczy nad należyтым wykonywaniem tych zawodów”, nie tylko daje prawo powoływania określonych podmiotów (samorządów zawodowych), w naszym przypadku samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych, ale też nakłada bardzo istotny obowiązek czuwania nad należyтым wykonywaniem zawodu. W Konstytucji RP użyte jest pojęcie „piecza”, „*sprawowanie pieczy*”, które jest pojęciem głębszym niż sprawowanie nadzoru nad należyтым wykonywaniem zawodu przez członków samorządu. Piecza to nie tylko nadzór, pilnowanie jakości, co jest oczywiste, ale także czuwanie nad wykonywaniem zawodu *w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony*, które jest zgodne z oczekiwaniami obywateli i stanowi wyraz zaufania państwa do przedstawicieli zawodu istotnego z punktu widzenia potrzeb społeczeństwa, bezpieczeństwa zdrowotnego i roli w systemie ochrony zdrowia.

Konkretyzację regulacji konstytucyjnej w przepisach rangi ustawowej, w celu umożliwienia stosowania ich w praktyce i zapewnienia transparentnej procedury, zawiera ustawa o medycynie laboratoryjnej² i regulacje wewnętrzne uchwalane przez organy samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych, w szczególności przez Krajową Radę Diagnostów Laboratoryjnych³. Samorząd zawodowy (m.in.) sprawuje pieczę nad należyтым i sumiennym wykonywaniem zawodu diagnosty laboratoryjnego w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony, nadzór nad należyтым wykonywaniem czynności medycyny laboratoryjnej oraz nadzór nad przestrzeganiem zasad etyki zawodowej. Diagnosta laboratoryjny wykonuje swoje czynności zawodowe z najwyższą starannością oraz świadomością, że wyniki jego pracy służą ochronie zdrowia i życia człowieka.

Ujednoliceniu zasad, zapewnieniu stałej i wysokiej jakości pracy - wykonywaniu czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego służą m.in. postępowania kontrolne, obejmujące kontrolę i ocenę wykonywania czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego, prowadzone przez wizytatorów na podstawie ustawy i regulaminu,

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

² Ustawa z dnia 15 września 2022 r. o medycynie laboratoryjnej

³ Uchwała Nr 55/VI/2023 Krajowej Rady Diagnostów Laboratoryjnych z dnia 23 lutego 2023 roku w sprawie Regulaminu działalności wizytatorów Krajowej Rady Diagnostów Laboratoryjnych

uwzględniając postanowienia kodeksu etyki diagnostów laboratoryjnych. Przeprowadzenie postępowania kontrolnego ma na celu ocenę wykonywania czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego dokonaną na podstawie ustalonego stanu faktycznego przy zastosowaniu przyjętych kryteriów kontroli (opis stwierdzonych nieprawidłowości albo informację o braku zastrzeżeń z wizytacji). W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, celem postępowania kontrolnego jest również ustalenie ich zakresu, przyczyn i skutków, a także sformułowanie zaleceń zmierzających do usunięcia nieprawidłowości.

Kontrola i ocena mogą być przeprowadzane w formie wizytacji. Wizytację przeprowadzają wybrani i upoważnieni przez Krajową Radę Diagnostów Laboratoryjnych diagnosty laboratoryjni, zwani „wizytatorami” (wybierani spośród grona doświadczonych diagnostów, posiadających odpowiednie kwalifikacje i kompetencje i cieszący zaufaniem środowiska). Ranga wizytatorów - wybór - wynika z przepisów ustawy o medycynie laboratoryjnej – art. 88.

Mając na uwadze dbałość o jakość kontroli, zadania dotyczące kontroli i oceny realizuje Zespół Wizytatorów, który działa w imieniu Krajowej Rady Diagnostów Laboratoryjnych. W skład Zespołu Wizytatorów wchodzi: Przewodniczący, Zastępca Przewodniczącego, pozostali wizytatorzy - nie mniej niż 25 osób.

Wizytatorzy są uprawnieni w szczególności do: wizytowania pomieszczeń laboratorium, udziału w wykonywaniu czynności medycyny laboratoryjnej, żądania informacji i wyjaśnień od kontrolowanego oraz od kierownika laboratorium, wglądu w dokumentację medyczną w zakresie niezbędnym i na zasadach określonych w przepisach powszechnie obowiązujących, a także do wydawania zaleceń powizytacyjnych. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości mających wpływ na wyniki badań diagnostycznych, Przewodniczący Zespołu Wizytatorów lub jego zastępca może powiadomić właściwego wojewodę, organ założycielski i Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej.

Wprowadzona została zasada przeprowadzania kontroli planowych - roczny plan postępowań kontrolnych obejmuje prognozowaną liczbę postępowań kontrolnych do przeprowadzenia przez Zespół Wizytatorów w danym roku kalendarzowym oraz wskazanie ewentualnych obszarów działalności diagnostów laboratoryjnych. Natomiast kontrole doraźne - mogą być przeprowadzone w szczególności w przypadku uzyskania informacji mogącej wskazywać na nieprawidłowości w wykonywaniu czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego lub w przypadku potrzeby weryfikacji wykonania zaleceń lub wniosków z poprzednio przeprowadzonego postępowania kontrolnego.

Standardy pracy wizytatorów zakładają, że wyniki postępowań kontrolnych powinny być omawiane na zebraniu Zespołu Wizytatorów, co najmniej raz w roku, bez ujawniania danych osobowych kontrolowanych czy danych identyfikujących laboratorium lub podmioty, w których wykonywali oni czynności medycyny laboratoryjnej. Przewodniczący Zespołu Wizytatorów składa Krajowej Radzie Diagnostów Laboratoryjnych sprawozdanie za rok ubiegły z przeprowadzonych wizytacji. Sprawozdanie zawiera analizę najczęstszych nieprawidłowości oraz propozycje działań korygujących i edukacyjnych do podjęcia przez Krajową Radę Diagnostów Laboratoryjnych mających na celu **podniesienia jakości udzielania świadczeń z zakresu medycyny laboratoryjnej.**

Jakość prowadzonych postępowań kontrolnych nie powinna budzić jakichkolwiek wątpliwości. Skuteczność działalności oceniana jest przede wszystkim przez pryzmat wykorzystania wyników, zaleceń lub wniosków z przeprowadzonych postępowań kontrolnych.

Wyniki „zbiorcze” wizytacji pozwalają na systemowe podejście do eliminacji stwierdzonych nieprawidłowości, a jednocześnie pozwalają wszystkim podmiotom na ocenę własnej działalności w kontekście informacji o wynikach kontroli.

Należy podkreślić, że rola wizytatorów KRDL, to przede wszystkim dostarczanie wysokiej jakości i przydatnej informacji o wynikach postępowania. W pracy wizytatorów uwzględnia się także aspekt wychowawczy, profilaktyczny oraz wpływ na podniesienie poziomu zawodowego, co ma istotne znaczenie w zapewnieniu prawidłowego wykonywania czynności medycyny laboratoryjnej. Podejmowane działania służą zapewnieniu bezpieczeństwa pacjentów, które jest jednym z najważniejszych kryteriów jakości świadczeń zdrowotnych.

Mając na uwadze znaczenie pieczy sprawowanej przez samorząd zawodowy nad wykonywaniem jednego z kluczowych zawodów medycznych i dążąc do podnoszenia jakości wykonywania czynności medycyny laboratoryjnej przez diagnostę laboratoryjnego, m.in. poprzez kontrolę i ocenę, konieczne jest systematyczne podnoszenie jakości postępowań kontrolnych i zapewnianie szkoleń służących uzyskaniu i podnoszeniu kompetencji wizytatorów.

Wysoka jakość postępowań kontrolnych związana jest bowiem ściśle z podnoszeniem kompetencji wizytatorów.

Temat konferencji „Jakość w diagnostyce laboratoryjnej” obliguje również do tego, aby zwrócić uwagę na niezwykle ważne postulaty samorządu zawodowego, dotyczące wprowadzenia niezbędnych zmian legislacyjnych, w tym w przepisach o medycynie laboratoryjnej. W tym momencie, kwestie najważniejsze dla środowiska diagnostów laboratoryjnych to zmiana sposobu finansowania działalności samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych, a także uregulowanie zagadnienia poradnictwa diagnostycznego, w tym tzw. „porady diagnostycznej”.

Obecnie Minister Zdrowia jedynie na zasadzie fakultatywności może dofinansować, ze środków budżetu państwa, koszty związane z realizacją zadań naszego samorządu, ale i innych samorządów zawodów medycznych. Zwrócić należy jednak uwagę na to, że zachowanie ciągłości i sprawności wykonywania zadań przez samorząd zawodowy, w tym zadań związanych ze sprawowaniem pieczy nad prawidłowym wykonywaniem zawodu diagnosty laboratoryjnego, wymaga wsparcia finansowego ze strony państwa. Szansę na pełne skupienie się na tych podstawowych i zasadniczych zadaniach samorządu zawodowego mogłoby dać wprowadzenie obligatoryjnego dofinansowania z budżetu państwa działalności samorządów zawodów medycznych.

Kwestia uregulowania poradnictwa diagnostycznego to również ważny postulat środowiska diagnostów laboratoryjnych, istotny z punktu widzenia zapewnienia dobra pacjenta. Tak zwana „porada diagnostyczna”, choć obecnie niezdefiniowana w przepisach prawa, rozumiana jest w środowisku jako dodatkowy rodzaj świadczeń opieki zdrowotnej, który byłby zdefiniowany

w przepisach ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych i w konsekwencji finansowany przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Wprowadzenie postulowanego rozwiązania mogłoby stanowić ogromne wsparcie dla lekarza i dla pacjenta oraz skrócić ścieżkę diagnostyki pacjentów. Pozwoliłoby również na wykorzystanie szerokiej wiedzy diagnostów laboratoryjnych zdobytej podczas studiów medycznych oraz w ramach doskonalenia zawodowego. Wysokie wymagania – odpowiednie kwalifikacje i kompetencje stawiane diagnostom laboratoryjnym i stałe podnoszenie poziomu wykonywanych czynności medycyny laboratoryjnej, byłoby gwarantem należytego udzielania tego rodzaju świadczeń.

W celu uzyskania gwarancji, że kontrole przeprowadzane są właściwie, dokonywane muszą być przeglądy i ocena.